HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

שהכל מצוין אצלה בעבירה אלא גזירת הכתוב היא [1]בן ולא בת: **מתני'** מאימתי חייב [א]משיאכל [א)]תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין האיטלקי ר' יוסי אומר מנה בשר ולוג יין [ב]אכל בחבורת מצוה אכל בעיבור החדש [ב)]אכל מעשר שני בירושלים אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים [ג)](אכל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו) אכל דבר שהוא מצוה ודבר שהוא עבירה [ג]אכל כל מאכל ולא אכל בשר שתה כל משקה ולא שתה יין אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין שנאמר [2]זולל וסובא ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר [3]אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו: **גמ'** אמר רבי זירא תרטימר זה איני יודע מהו אלא מתוך שכפל ר' יוסי ביין נמצא כופל אף בבשר ונמצא תרטימר [ד]חצי מנה [ד)]אמר רב חנן בר מולדה אמר רב הונא [ה]אינו חייב עד שיקח בשר בזול ויאכל יין בזול וישתה דכתיב [2]זולל וסובא ואמר רב חנן בר מולדה אמר רב הונא אינו חייב עד שיאכל בשר חי וישתה יין חי איני והא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו [ו]אכל בשר חי ושתה יין חי אינו נעשה בן סורר ומורה אמר רבינא [ז]יין חי מזיג ולא מזיג בשר חי בשיל ולא בשיל כבשר כיבא דאכלי גנבי רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו [ח]אכל בשר מליח ושתה יין מגיתו אין נעשה בן סורר ומורה [ה)]תנן התם ערב תשעה באב [ט]לא יאכל אדם שני תבשילין ולא יאכל בשר ולא ישתה יין ותנא [ו)][י]אבל אוכל הוא בשר מליח ושותה יין מגתו בשר מליח עד כמה אמר רבי חנינא בר כהנא [כ]כל זמן שהוא כשלמים ויין מגיתו עד כמה [ל]כל זמן שהוא תוסס [ז)]והתניא [ח)][מ]יין תוסס אין בו משום גילוי וכמה תסיסתו [נ]שלשה ימים הכא מאי התם משום שמחה הוא כל זמן שהוא כשלמים נמי אית ביה שמחה הכא משום אימשוכי הוא ובכל שהוא לא מימשיך ויין עד מ' יום [ט)]א"ר חנן לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים שנא' [4]תנו שכר לאובד ויין למרי נפש א"ר יצחק מאי דכתיב [5]אל תרא יין כי יתאדם אל תרא יין שמאדים פניהם של רשעים בעוה"ז ומלבין פניהם לעוה"ב רבא אמר אל תרא יין כי יתאדם אל תרא יין שאחריתו דם [י)]רב כהנא רמי כתיב [6]תירש וקרינן תירוש זכה נעשה ראש לא זכה נעשה רש רבא רמי כתיב [7]ישמח וקרינן ישמח זכה משמחו לא זכה משממהו והיינו [כ)]דאמר רבא חמרא וריחני פקחין אמר רב עמרם בריה דר"ש בר אבא אמר ר' חנינא מאי דכתיב [8]למי אוי למי אבוי למי מדנים למי שיח למי פצעים חנם למי חכלילות עינים (וגו') למאחרים על היין לבאים לחקור ממסך כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא האי קרא מאן דדריש ליה [ל)]מרישיה לסיפיה מדריש ומסיפיה לרישיה מדריש עובר גלילאה י"ג ווי"ן [א] נאמרו ביין [9]ויחל נח איש האדמה ויטע כרם וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלו וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוץ ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחורנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם וגו' וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן רב ושמואל חד אמר סרסו וח"א רבעו מאן דאמר סרסו מתוך שקלקלו ברביעי קללו ברביעי ומאן דאמר רבעו גמר וירא וירא כתיב הכא וירא חם אבי כנען את ערות אביו וכתיב התם [10]וירא אותה שכם בן חמור וגו' בשלמא למ"ד סרסו משום הכי קללו ברביעי אלא למ"ד רבעו מאי שנא רביעי נלטייה בהדיא [ב] הא והא הוואי ויחל נח איש האדמה ויטע כרם אמר רב חסדא אמר רב עוקבא ואמרי לה מר עוקבא א"ר זכאי א"ל הקב"ה לנח נח לא היה לך ללמד מאדם הראשון שלא גרם לו אלא יין כמאן דאמר אותו אילן שאכל ממנו אדם הראשון גפן היה דתניא [מ)] ר"מ אומר אותו אילן שאכל אדם הראשון ממנו גפן היה

שאין

שהכל מצוין אצלה בעבירה. וכשהיא זוללה וסובאה בקטנותה סופה כשלא תמצא למודה עומדת בפרשת דרכים ומרגלת הבריות לעבירה בשביל אתנן: **מתני' תרטימר.** בגמרא מפרש לה: **יין האיטלקי.** טוב ומעולה הוא וממשיך בתריה אבל בחמרא אחרינא אינו חייב בחצי לוג: **בחבורת מצוה.** בסעודת מצוה אכל לתרטימר זה אפילו גנבו משל אביו וכן אם אכלו במנין שהיו נקבצין לעבר החדש גם שם היו עושים סעודות: **אכל מעשר שני.** וכן כולם אע"פ שגנבו משל אביו פטור וטעמא מפרש בגמרא [ע"ב]: **ואע"פ שאין ראיה לדבר.** דדילמא ממאכל אחרינא נמי קרא ליה זולל ומיהו שלמה אהא אזהרי' דממשיך טפי: **זכר לדבר.** דבבשר מקרי זולל וביין מקרי סובא: **גמ' מתוך שכפל רבי יוסי ביין.** דקאמר תנא קמא חצי לוג והוא אמר לוג: **כפל נמי בבשר.** והוי מנה דקאמר שני תרטימ': **יין בזול.** אבל ביוקר לא שכיחי ליה מעות לגנוב כולי האי ולא ממשיך: **זולל.** לשון זול ואסמכתא למילתיה הוא: **מולדה.** שם אביו: **יין חי.** ממשיך מפני שמשובח הוא ולקמיה מוקי לה במזיג ולא מזיג אבל בתר יין מזיג לא ממשיך: **בשר חי.** כדמפרש לקמן בשיל ולא בשיל דזו היא מדת גנב למהר אבל בשיל שפיר לא ממשיך למעבד כי האי גוונא לפי שמתוך שהוא גנב ועושה בסתר אין לו שהות: **אמר רבינא יין חי.** דקאמר רב הונא מזיג ולא מזיג לאפוקי היכא דנתן בו מים הרבה ואע"פ שרוב בני אדם שותין כן: **בשר כיבא דאכלי גנבי.** כוויה בגחלים ודכותה בעירובין (דף כט:) וניכבביה וניכול ובזבחים (דף מו:) לאפוקי כבבא דלא: **בשר מליח ויין מגתו.** לא חשיבי ולא ממשיך: **כל זמן שהוא כשלמים.** שלא עבר עליו זמן אכילת שלמים שני ימים ולילה אחד עדיין בלחלוחתו הוא ולא אקרי מליח ומשמח את הלב דכתיב (דברים כז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת אלמא בר שמחה הוא אבל בתר הכי הוי מליח ונחלף טעמו במלחו: **כל זמן שהוא תוסס.** שהוא נוסך בגרון מחמת שהוא מחמיץ: **הכא.** בבן סורר ומורה: **מאי.** עד כמה לא קרינן מליח למיפטר בן סורר ומורה: **ובכל שהוא לא ממשיך.** משעבר לילה אחת מפיג טעמו ולא חשוב: **לשלם שכר לרשעים.** שמתעדנין בו בעולם הזה ומקבלין בו שכר מצוה שעושין בעולם הזה: **לאובד.** היינו רשע שנטרד והולך לו: **למרי נפש.** לאבלים לפכוחי צערייהו: **אל תרא יין.** כלומר אל תתן עיניך לימשך אחריו: **שאחריתו דם.** סופו יהרג עליו: **כתיב יין ישמח לבב אנוש.** בשי"ן דמשמע לשון שומם שמשממהו ונוטל חכמת לבו: **וקרינן ישמח.** לשון שמחה: **זכה.** כלומר אם זכה וידע להזהר בעצמו מלשתות יותר מדאי משמחו שמפקח את הלב: **פקחין.** עשאוני פקח: **אבוי.** לשון צעקה בלשון ארמי כמו בייא בייא (לעיל דף סד.): **שיחי.** צערי כמו אריד בשיחי (תהלים נה): **למי כל אלה.** למאחרים על היין: **מרישיה לסיפיה.** מאן דדריש ליה מרישיה לסיפיה: **מדריש.** נדרש משמעותיה יפה והכי קאמר למי כל אלה למאחרים על היין לבאים לחקור ממסך שחוקרין להיכן היין הטוב הממוסך בבשמים כמו מסכה יינה (משלי ט): **ומאן דדריש ליה מסיפיה לרישיה מדריש.** נדרש משמעותו יפה והכי קאמר למי שיש לו אוי ואבוי ושיח דהיינו אבלים ולמי שיש לו מדנים ופצעים חנם דהיינו רשע הנלחם עם הבריות ולמי שיש לו חכלילות עינים מרוב שומנו ושקיטתו להם ראוי להיות מאחרים על היין: **י"ג ווי"ן.** לשון וי וי. ויאמר ארור כנען [בראשית ט] לא חשיב אלא עד דידע [נ)] דנגמר לו עונשו של יין: **מתוך שקלקלו ברביעי.** שמנעו מלהוליד בן רביעי קללו בן רביעי שלו כוש ומצרים ופוט וכנען [שם י]: **איש האדמה.** אמאי קרי ליה איש האדמה על ידי שהוכיחו הקב"ה היה לו ללמוד מאיש האדמה דהיינו אדם הראשון שהיין קנס עליו מיתה:

שאין

חי מזיג ולא מזיג. כענין זה מפר"ת (ברכות ד' נא.) י' דברים נאמרו בכוס של ברכה וחד מינייהו חי ומקשינן האמרינן [ס)]הכל מודים בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים ומפר"ת דחי הוא מזיג ולא מזיג:

י"ג ווי"ן. לא קא חשיב ויפת לפי שהוא שם: **קיללו ברביעי.** מה שלא קלל חם עצמו משום דאמר בב"ר ר"י אומר לפי שכתב ויברך אלהים את נח ואת בניו ואין קללה במקום ברכה לפיכך ויאמר ארור כנען:

בה

עין משפט נר מצוה

- ט א ב מיי' פ"ז מהלכות ממרים הלכה ב סמג לאוין רכ:
- י ג מיי' שם הלכה ג:
- יא ד ה מיי' שם הל' ב:
- יב ו מיי' שם הל' ד:
- יג ז מיי' שם הלכה ב:
- יד ח מיי' שם הל' ד:
- טו ט מיי' פ"ה מהלכות תעניות הל' ז סמג עשין מד"ס ג טוש"ע א"ח סי' תקנב סעיף א:
- טז י כ ל מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:
- יז מ נ מיי' פי"א מהל' רוצח הלכה ח סמג עשין עט טוי"ד סי' קטז:

◆

תורה אור השלם

1. כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: דברים כא יח
2. וְאָמְרוּ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וְסֹבֵא: דברים כא כ
3. אַל תְּהִי בְסֹבְאֵי יָיִן בְּזֹלֲלֵי בָשָׂר לָמוֹ: משלי כג כ
4. תְּנוּ שֵׁכָר לְאוֹבֵד וְיַיִן לְמָרֵי נָפֶשׁ: משלי לא ו
5. אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם כִּי יִתֵּן בַּכּוֹס עֵינוֹ יִתְהַלֵּךְ בְּמֵישָׁרִים: משלי כג לא
6. וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ: בראשית כז כח
7. וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד: תהלים קד טו
8. לְמִי אוֹי לְמִי אֲבוֹי לְמִי מִדְיָנִים לְמִי שִׂיחַ לְמִי פְּצָעִים חִנָּם לְמִי חַכְלִלוּת עֵינָיִם: לַמְאַחֲרִים עַל הַיָּיִן לַבָּאִים לַחְקֹר מִמְסָךְ: משלי כג כט-ל
9. וַיָּחֶל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כָּרֶם: וַיֵּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלֹה: וַיַּרְא חָם אֲבִי כְנַעַן אֵת עֶרְוַת אָבִיו וַיַּגֵּד לִשְׁנֵי אֶחָיו בַּחוּץ: וַיִּקַּח שֵׁם וָיֶפֶת אֶת הַשִּׂמְלָה וַיָּשִׂימוּ עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אֲחֹרַנִּית וַיְכַסּוּ אֵת עֶרְוַת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אֲחֹרַנִּית וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ: וַיִּיקֶץ נֹחַ מִיֵּינוֹ וַיֵּדַע אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן: בראשית ט כ-כד
10. וַיַּרְא אֹתָהּ שְׁכֶם בֶּן חֲמוֹר הַחִוִּי נְשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ וַיְעַנֶּהָ: בראשית לד ב

מסורת הש"ס

א) [בערוך איתא טרטימר], ב) [עי' פירש"י עמוד ב ד"ה אכל מ"ש וכו'], ג) [עי' תי"ט שכתב דבבא זו אכל טבל וכו' עד שלא נפדו לא גרסי' לה וכן הרמב"ם לא העתיקו ע"ש ודע דגם בסדר המשנה שבירושלמי ליתא], ד) [לקמן עא. ע"ש], ה) תענית כו:, ו) [תענית ל.], ז) נ"ל ותניא. רש"ש, ח) [שם. ע"ז ל:] [תוספ' תרומות פ"ז], ט) עירובין סה., י) יומא עו:, כ) ג"ז שם הוריות יג:, ל) [ברכות סג.], מ) ברכות מ. ע"ש, נ) בס"א: וידע, ס) [ב"ב דף נז:],

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמרא דריש עובר גלילאה י"ג ווי"ן. נ"ב ר"ל שהם פעולות ווי"ו [שמושית] אחריהם וכמ"ש רש"י לשון וי וכמ"ש מהרש"א בח"א יעו"ש וממילא וי"ו דופניהם וגו' אינה מן המנין כמו שגם וי"ו דויפת אינה מן המנין וכמ"ש תוס': ב] שם מ"ש רביעי נלטייה בהדיא. נ"ל דלטייה ותיבת בהדיא מוחק מהרש"א ועיין תוס' ודו"ק:

◆

מוסף רש"י

אכל מעשר שני. גנב ממעות מע"ש וקנה בשר ויין ואכל, דאי גנב בשר ויין עצמו אפילו דחולין נמי לא, כדאמר עד שיקח בשר בזול ויאכל ויין בזול וישתה (לקמן ב). **עד שיקח בשר בזול.** אבל אם גנב בשר ויין עצמן לא (לקמן עא.). **שני תבשילין.** בשר ודגים או בשר וביצים שעליו או דג וביצה שעליו כדאמר בפרק ערבי פסחים (קיד: תענית כו:). **יין מגתו.** חדש ומתוק ואינו טוב כיין ישן ומשלשל ומזיק (שם ל.). **עד כמה.** הוי בשר גמור דלא הוי בשר מליח, **כל זמן שהוא כשלמים.** שלא שהה במלחו אלא שני ימים ולילה אחד, כזמן אכילת שלמים, ולהכי נקט שלמים דבזמן אכילת שלמים אשכחן דאקרי בשר דכתיב (עי' ויקרא ז) והנותר מבשר זבח השלמים וגו', טפי לא אשכחן דמקרי בשר, שהטעם נפסל אחרי ב' וג' ימים (תענית ל.). **תוסס.** רותח (שם). **אין בו משום גלוי.** שאין נחש שותהו כי יברח מרתיחתו (שם וכעי"ז ע"ז ל.). **ולשלם שכר לרשעים.** ששותין ושמחין ומקבלין עולמן בחייהם (ערובין סה.). **לאובד.** רשע (שם). **זכה.** לשתות לפי מדה, **נעשה ראש.** שמפקח לבו בחכמה (יומא עו:). **כתיב ישמח.** בשי"ן לשון שממה, וקרינן ישמח. לשון שמחה (שם). **פקחין.** פקחוני, עשאוני פקח (שם). **מרישיה לסיפיה מדריש כו'.** אם באת לדרשו למקרא זה, יש לך לדרשו יפה בין בכתיבתו בין בהיפוך (ברכות סג.).